

UNITÁRIUS ÉLET

56. ÉVFOLYAM 5. SZÁM
2002. SZEPTEMBER-OKTÓBER

Kéthavonta megjelenő folyóirat

A TARTALOMBÓL

Adjunk hálát mindnyájan...

Én Istenem, legyek vidám...!

Egyházi hírek

Temetőben voltam

Halottak napi imádság!

Kopjafaavatás

Ferihegyi találkozó

Kereszténység és kultúra

Az egyház és a pszichológia feladatai...

Dávid Ferenc (monodráma) 1. rész

Akik előttünk jártak...

Fodor József

Unitárius portrék

Az igazság globalizációja

- beszélgetés George Williams-sal

Egyházközségeink életéből

Áprily Lajos LASSÚ SZÁRNYON

Uram, a két szárnyam nehéz,
hozzád emelkedni ma nem mer.
Ne bilincselj meg és ne bánts
nagy súlyoddal, a félelemmel.

Te nagy völgyedben ne legyek
énekre béna, hitre gyáva.
Úgy kapaszkodjam, Kéz, beléd,
mint kicsi koromban anyámba.

Hívott erőseid dalos
lakomáján mindig ne késsem.
Kaputól ne térítsen el
utat vesztítő szédülésem.

Viharszeles mélyed felett
meredekeket bízva járjam,
sziklafalon hajnalmadár,
örömpiros legyen a szárnyam.

És hogyha mégis hullanék
sugaradban vagy sűrű hóban,
sohasem látott arcodat
láthassam egyszer, zuhanóban.

Kertész Imre irodalmi Nobel-díjas

2002. október 10-én a magyar Kertész Imrének ítélte oda az idei irodalmi Nobel-díjat a svéd Királyi Akadémia. Indoklásában kifejtette: „Kertész Imre munkássága azt kutatja, lehetséges-e még az egyéni lét és gondolkodás egy olyan korban, ahol az emberek csaknem teljesen a politikai hatalom alávetettjeiként élnek”.

Kertész Imre 1929-ben született, 14 éves korában megjárta Auschwitzot. 1948-ban érettségizett Budapesten. 1948–1950 között a Világosság, majd az Esti Budapest munkatársa, 1951-ben gyári munkás volt, 1953-tól szabadfoglalkozású író és műfordító.

Első regénye a Sorstalanság több évi várakozás után jelenhetett csak meg 1975-ben. A regény főhőse egy kamasz fiú, akit a náci haláltábor szörnyű tapasztalatai érleltek felnőtté. A Kaddis a meg nem született gyermekért (1990) folytatás is, válasz is az első regényre, amennyiben főszereplője a gyermektelen és ezáltal befejezett sors mellett dönt. Írásainak fő témája a XX. század szörnyűségei története, a gyűlölködés, a népiítés, az emberi lelkekben élő embertelen-

ség. További művei: A nyomkereső, A kudarc, Detektívtörténet, Jegyzőkönyv, Az angol lobogó (elbeszélés), Gályanapló, A holocaust mint kultúra (esszé), Valaki más: a változás krónikája, A gondolatnyi csend, amíg a kivégzőosztag újratölt. Műveit több nyelvre lefordították.

1983-ban Füst Milán-díjat, 1989-ben József Attila-díjat, 1992-ben So-

ros-életműdíjat, 1996-ban Márai-díjat kapott. 1997-ben Kossuth-díjjal tüntették ki. 1995-ben Brandenburgi Irodalmi Díjat, 1997-ben a lipcei könyvvásáron nagydíjat kapott, első sorban a Sorstalanság című művéért. 1997-ben a német kultúra külföldi terjesztéséért megkapta a Német Nyelvészeti és Költészeti Akadémia fődíját, a Friedrich Gundolf-díjat. 2000 májusában Herder-díjjal, majd novemberben a Die Welt című német országos hetilap irodalmi díjával tüntették ki. 2001-ben tagja lett a német Becsületrendnek (Pour le Mérite), amely a művészeknek adható legmagasabb németországi kitüntetés. 2002. október 9-én, eddigi életművéért, Hans Sahl-díjjal tüntették ki Kertész Imre író Berlinben.

(MTI-hír az Internetről)

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Az aláírt cikkekért a szerzők viselik a felelősséget.

A szerkesztőség fenntartja az írások szellemét és tartalmát nem érintő rövidítések jogát.

Folyóiratunk minden páros hónap végén jelenik meg.

KÖZLEMÉNY

Tisztelt Adományozók!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy a 2001. évben felajánlott SZJA 1%-ára befolyt összeget (1 394 697 Ft) a Kuratórium döntése alapján a következő célokra használtuk fel:

Számítógép-vásárlásra	összesen 750 e Ft
Győri Unitárius Egyházközség	150 e Ft
Kocsordi Unitárius Egyházközség	150 e Ft
Dunántúli Unitárius Egyházközség	150 e Ft
Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség	150 e Ft
Bartók Béla Unitárius Egyházközség	150 e Ft
Egyházi épületeken történő felújításra és karitatív tevékenységre	650 e Ft
Debreceni Unitárius Egyházközség	80 e Ft
Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség	80 e Ft
Budapesti Unitárius Egyházközség	80 e Ft
Duna-Tisza közti Unitárius Egyházközség	80 e Ft
Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség	80 e Ft
Beregi Unitárius Szórvány	40 e Ft
Győri Unitárius Szórvány	40 e Ft
Dunántúli Unitárius Egyházközség	40 e Ft
Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség	40 e Ft
Bartók Béla Unitárius Egyházközség	40 e Ft
Kocsordi Unitárius Egyházközség	50 e Ft

A támogatás összegét pályázat útján lehetett elnyerni.

Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma köszöni mindazoknak a támogatóknak a bizalmát, akik felajánlásukkal Alapítványunkat jelölték meg kedvezményezettnek.

Dr. Beke Ildikó sk.
elnök

Gergely Felicián sk.
titkár

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő:

Balácsi László

Főszerkesztő:

Kászoni József

Főszerkesztő-helyettes:

Léta Sándor

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.

Telefon/fax: 311-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizethető:

egyházi központunkban személyesen,

vagy egyházi csekkben.

Évi előfizetési díj: 1200,- Ft

Egyes szám ára 200,- Ft

Megjelenik kéthavonta.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Nyomdai előkészítés:

Kovács Gyula

Készült:

az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben

Felelős vezető: Balogh Mihály

HU ISSN 0133-1272

A Magyarországi Unitárius Egyház
internetcíme:

www.unitarius.hu
<http://unitarius.lap.hu>

Adjunk hálát mindnyájan...

Kedves Testvéreim,
atyámfiái!

Már az ókor embere felismerte, hogy minden áldás adója: Isten. Jóságát meg kell köszönni, úgy, hogy adunk Neki abból, amit Tőle kaptunk. A legszebbet, a legjobbat, a legértékesebbet adjuk. De hogyan jut el Istenhez? Hogyan jut fel az égbe? A füst, az száll fel Hozzá. Nosza égessük el áldozatunkat. Gondoljunk Mózes áldozatára, Kain és Ábel füstjére....

Ézsaiáson és Hózséáson keresztül Isten kiáltása hallatszik: Mire való nékem véres áldozataitok – megelégettem – *Szeretetet kívánok én és nem áldozatot*, Istennek ismeretét mintsem égő áldozatot!

Minden évben szeptember utolsó vasárnapja az unitárius hívő ember számára az Őszi Hálaadás napja. Lélekből fakadó imádságban hálát adunk a jó Istennek mindazokért a lelki, szellemi és anya-

Zsolt. 116.12-13

Mit fizessek az Úrnak a sok jóért, mit velem tett? A **hálaadás poharát** fölemelem és az Úr nevét hirdetem.

Zsolt. 100.4

Menjetek be az ő kapuin hálaadással, tornáczaiiba dicséretekkel; **adjatok hálákat** néki, áldjátok az ő nevét!

Zsolt. 95.2

Menjünk elébe **hálaadással**; vígadozzunk néki zengedezésekkel.

Zsolt. 69.31

Dicsérem az Istennek nevét énekekkel, és magasztalom **hálaadással**.

Mát. 26.26-27

Miközben ettek, vette Jézus a kenyeret, áldást mondott és megtörte, odaadta a tanítványainak és ezt mondotta: Vegyétek, egyétek...

És vette a poharat **és hálát mondott**, odaadta nekik, és ezt mondotta: Igyatok ebből mindnyájan;...

gi javakért, melyekkel életünket megáldotta. Ez őszi ünnepen mi is áldozunk Istennek! Hogyan kell ezt ma tenni? Hálával!

Smiles angol gondolkodó mondotta: „A hála érzete a műveltség fokmérője. Lásd, milyen hálás tudsz lenni és megmondom ki vagy!”

Hálásnak lenni annyi, mint komolyan venni valaki, valami iránti kapcsolatunkat. Ha hálásak tudunk lenni szüleinknek, testvéreinknek, barátainknak, mennyivel inkább hálásak kell lennünk Istennel szemben, aki minden áldások adója.

Gyermekeinket, unokáinkat arra tanítjuk, hogy mondd szépen: Köszönöm!

Ezt tegyük mi is, felnőtt korban is. Köszönjük meg az életet Istennek! Méltóképpen csak hálaadással tudunk Istennek tetsző áldozatot bemutatni. Jó hírt hallunk, megoldódnak gondjaink, segítséget kapunk, ezt mondjuk: Hála Istennek!

Ernest Psichari:

Hálaadás a hitért

Istenem, nem akarok félni többé fényességedtől,
éppen most, hogy láttam világosságodat.
Magamtól sem félek többé,
mert tudom, hogy bennem élsz.
Nem ismertelek téged,
mert „bizonyítani” akartalak.
Most már ismerlek téged,
mert nem akarlak „bizonyítani”.
De tudom, hogy amikor nem ismertelek,
te már akkor is bennem éltél,
és nagy elhagyatottságom idején,
amikor távol voltam szentségeidről,
e hosszú éjszaka idején is velem voltál.
Ennek a természetfeletti fénynek
a felkeltét készítetted elő bennem.
Istenem, megismertelek,
egész egyszerűen azért, mert neked úgy tetszett,
hogy megismerjelek.
Elismerlek abban is,
ami benned megismerhetetlen.
....
Ó, Istenem, bocsásd meg azt a nagy hazugságot,
amelyben eddig éltem.
Nagyon jól éreztem magamban azt a benső erőt,
amely vezetett az életben,

de mégsem hozzád vezetett.
Bocsásd meg azt a hálátlanságot,
hogy nem azt akartam neked visszaadni,
ami bennem a sajátod volt,
és hogy az ideáloktól dagadó vitorlák nem feléd
tartottak.
Bocsásd meg azt a nyomorúságot,
hogy hittem a szeretetben,
anélkül, hogy a te szeretettedben hittem volna.
Hogy hittem a törvényben,
anélkül, hogy a te törvényedben hittem volna.
És hogy hittem a jóságban,
anélkül, hogy a te jóságodban hittem volna.
Bocsásd meg nyomorúságomat,
hogy a fény óceánját szemlélttem,
anélkül, hogy kimerészkedtem hozzád,
és hogy az örökkévalóság partján tétováztam,
amelyet neked ajándékoztál.
Bocsásd meg azt a gőgöt,
hogy téged tanulmányozni akartalak,
mielőtt szerettelek volna,
és hogy olyan módon akartalak megismerni,
amely a valóságban
lényed megismerésének az akadályát jelentette.

Az sem mindegy, hogy hogyan hangzik el ajkunkról e szó. Vannak, akik csak ennyit mondanak: Hál istennek!

Sajnos, sokszor gépiesen hangzik ez a szó, nincs benne érzés, nem lélekből fakad. Semmi haszna ennek.

Amikor azt mondjuk: Hála legyen Istennek, akkor gondoljunk rá és valóban érezzük is az iránta való hálát.

Isten kijelentette a zsoltáríró által: Aki hálával áldozik, az dicsőít engem!

Mondhatja azonban valaki: ilyen olcsó lenne Isten?! Egy-két köszönet, egy kicsi hála, néha? S kész a dicsőítés, máris megnyertük Isten kegyét, szeretetét? Ne gondoljuk, hogy ez éppen így van, mert aki valóban hálás Istennek az komoly kapcsolatot tart fenn Vele – hétköznapokon és ünnepnapokon egyaránt. A hálás szív megköszön minden napot, minden órát; kenyeret, otthont, munkát, földet, kézfogást, virágot ...

Milyen szép ünnep a hálaadás alkalma s mi mégsem értékeljük eléggé, nem ünnepelek annyira, mint más alkalmakat. Nem fogjuk fel, hogy éppen olyan fontos és nagy, mint karácsony vagy húsvét ünnepe.

Nem azért mert az ünnep lett szegényebb, színtelenebb, hanem azért, mert mi emberek nem tudunk megfelelően hálásak lenni.

Gondoljunk gyermekkorunk otthonaira, a saját kenyerét előteremtő falusi emberre. A hálaadás napja a kenyérért volt. Emlékezzetek, hogyan is volt otthon? Legyen szátokban íze, orrotokban il-

lata a frissen süttött házi kenyérnek, amit édesanyánk vagy nagyanyánk süttött a kemencében. Minden sütés hálaáldozat volt. Beledagasztotta a tészta az Istenhez küldött fohászatát.

Megértjük, hogy aki hálával áldozik az dicsőíti Istent.

Csendüljön fel ajkunkon Dávid Ferenc éneke (énekeskönyvünk 43. éneke): Adjunk hálát mindnyájan, hálás szívvel, vidáman.

A hála és köszönet Isten iránt időtől független, szívből fakadó, őszinte emberi megnyilatkozás. Sokszor nyomban a megtörtént esemény, siker, munka, eredmény után hálát monduk. Máskor pedig egy megadott időben, meghatározott napon összesítve az elmúlt időszakot, életet.

Nézzük munkánk sikerét, a bölcsőben a kisgyermeket. Vegyük észre, hogy milyen régen nem voltunk betegek, nem történt semmi baj velünk, vagy éppen most gyógyultunk fel és ezért a hála érzete vonz a templomba, Isten elé.

Ady Endre: Isten iránti hálája jut eszembe:

Te voltál mindig mindenben minden.../ Ma köszönöm, hogy Te voltál ott, hol éreztem / Az életemet. S hol dőltek, épültek az oltárok. / Köszönöm az én értem vetett ágyat, / Köszönöm neked az első sírást, / Köszönöm tört szívű édesanyámat, fiatalságomat, / És bűneimet. Köszönöm a kétséget, a hitet, / a sókot és a betegséget. / Köszönöm, hogy nem tartozok senkinek másnak, / csupán néked, mindenért néked.

Ámen.

Léta Sándor

Gondviselő Isten, Édes jó Atyánk!

Imára kulcsolt kézzel, gyermeki hangon szólítunk meg Téged. Szólunk Hozzád a templom csöndjében a gyülekezet közösségében vagy otthonaink meghitt hangulatában.

Lecsendesedik a zajos, háborgó lélek és a kérő, sokszor akaratos követelő hang átalakul hálaadó imává.

Jól esik egyesült szívvel, közösségi erővel imádkozni, érezve, hogy nem vagyunk egyedül, léleekben sokan vagyunk, mert egy közösséghez tartozunk.

Áldozathozatalra hoztuk szívünk, csak mi nem használunk külső cselekedeteket, megnyilvánulást annak kimutatására, csendben önmagunkba szállunk és tiszta lélekkel feléd fordulunk. Így tisztelünk téged.

Nincs is szebb, igazabb elismerés Előtted, mint az egyszerű, tiszta emberi szív, az őszinte gyermeki lélek, amelyet felmu-

tathatunk előtted és az emberek előtt minden képmutatás és tetszelgés nélkül.

Erre hív Jézus is: előbb a lélek legyen tiszta, és egész voltunk világos lesz.

Mégis hányszor állunk Előtted gondterhelten, vitatkozó lélekkel, a holnap iránti aggodalommal.

Tudjuk, Téged nem lehet félrevezetni, becsapni, megtéveszteni. Te látod, ami az emberi lélek mélyén van. Ismered mire van szükségünk még mielőtt kérnénk. De csak akkor adod meg ha kérjük, és mi is annak érdekében cselekszünk.

Ezért állunk hálaadással Előtted, éreztesd meg, hogy velünk vagy, értünk mozgatód a csillagokat az égen, vigyázol ránk, ha tévelyegnénk, figyelmeztetsz.

Mint jó gyermek szüleinek köszönjük atyai mivoltodat és irántunk mutatott szereteted.

Fogadd el Istenünk szívünkben felfakadó hálánk és köszönetünk.

Ámen.

„Én Istenem, legyek vidám...”

(Beszélgetés Istennel verses gondolatok alapján)

Végtelen Szeretet, Örök Jó-ság, Mennyei Atyám!

„Így őszi felé, mikor a kertet paskolja már a hűvös permeteg, eszembe jut: egykor, mint kisfiú mennyit voltam ilyentájt szomorú... „Most sincs ez másként, amikor megfakul a táj, amikor füvekben, fában megdermed a vér, rezgő nyárfákról hulldogál a lomb. Pedig kibeszélhetetlen, megfogalmazhatatlan gyönyörűségek között járok, és mindenhol csak azt fedezem fel, hogy Te nevensz mindenek mögött minden hangban, a színek zuhatagában Te mosolyogsz le mindenekre. Őszi hervadásban járva akarok megbizonyosodni nagy és megmásíthatatlan igazságodról, hogy „az élet régiebb a halálnál”, s ha jönnek is borongós őszi szélök, nincs megállás a körforgásban, a hangtalanná vált erdők újra dallamossá lesznek, és zöld tengerré hullámosodik a kihalt táj, ha kibocsátod lelkedet, hogy megújuljanak mindenek, s a mindenekben mi is, gyermekeid: „...mégis szép a madarének / és mégis szép a tavasz, illat, fű, rög / s a kis méhecske énekem is zümmög / és élni, élni, élni akarok!” (Dsidá Jenő). E biztatás, e boldog érzéseket fakasztó tudat őszi harmat-könnyeket felszárító hitté erősödik életemben, mindannyiunk életében, akiknek őszi naptárát úgy teleszortad a történelem gondviselő Uraként, mint ahogy „zörgő lombbal, holt avarral” az utakat.

A hálaadás és köszönet áldott alkalmain megerősöd-

tünk abban a hitünkben, hogy nincs senki köztünk, akinek joga lenne elmulasztani, elfelejteni kimondani drága anyanyelvünk egyik legszebb szavát: „köszönöm”, és egész életemet átívelően gyermeki alázattal vallani meg: „Ma köszönöm, hogy te voltál ott, / Hol éreztem az életemet / S hol dőltek, épültek az oltárok. / Köszönöm az énértem vetett ágyat, / Köszönöm neked az első sírást, / Köszönöm tört szívű édesanyámat, / Fiatalságomat és bűneimet, / Köszönöm a kétséget, a hitet, / A csókot és a betegséget. / Köszönöm, hogy nem tartozok senkinek / Másnak, csupán neked, mindenért neked.” (Ady Endre). Az ünnepekkel emlékeztető október Golgotáról Golgotára úzó hajtott sok-sok testvéremmel, akiknek tudnunk kell, hogy honnan jöttünk és hová megyünk e zavaros időben. Áldott légy Atyánk, hogy szívünknek látásával ott állhattunk, oda mehettünk, ahol keresztény-magyar életünk élő forrásvizét láttuk fakadni. Bár fájó keresztutakat járunk évről-évre az őszi emlékezésekben, mégis reményvirágok magvait segíted elhinteni a keresztfák tövében, hogy egy tisztító tél után boldog tavasz nyisson termő-reményeket egy álmodó, örök-gyermek nép számára,

Tudom Atyám, hogy „Örömmök szállanak, / kedves fők hullanak, / sírdombok mállanak, / Egy-egy kéz, drága kéz, / mindegyre elereszt, / mindennap vereség, / mindennap új kereszt... Szem mögött, szó

mögött / gondárnyék feketül”, de nem szabad bátortalannak lennem, mert „ködödben csillag ég, / gondodból fény terem” bármennyire is borús az őszi, az őszi. Szédülöm sem szabad, zuhannom sem lehet, mert a szirten is rózsaszín vigyázza lelkeket, s ahol ennyi aggodás, szépség vesz körül, ott ott van a megtartó Gondviselés, ott vagy te, irgalmasságnak Istene.

Gondviselő Atyám!

Megköszönöm az emlékek szívet-lelket melengető élménysokaságát. Gyermekkoromból átörökített szomorúságomat, lelkeimnek barna gyászát oszlasd el. Bár van ma is bőven, ami fájjon, mert nem lehet, még nem adatott meg az, hogy ne kelljen sírni itt a Kárpátok alatt. Életemnek, történelmünknek vagy és légy a mindenható Úra. Add, hogy legyen meg mindig a mindennapink, jusson mindig két garasunk adni, és nekünk ne kelljen kéregetni, koldulni, add, hogy jól essen mindig a sírókkal sírni, tegyen boldoggá mindig minden, ami szép, ne féljünk a szeretettől, szeretessük azokat is, akik nem szeretnek, ne kívánjuk azt, amink nincs, lehessünk emberek akkor is, amikor az emberek nem akarnak emberek lenni, tarthassuk meg a hitet, futhassuk meg a kicsik futását és futva futhassunk az Érkező elé, kiálthassuk ma is és holnap és holnapután és azután is: Úgy legyen!

Úgy legyen, Atyám! Mindörökké! Ámen.

(Sik Sándor után)

B. L.

Egyházi hírek

Temetőben voltam

Nem egyedül. Sokan voltunk. Mert ilyenkor október végén nagyon sokan elindulunk, nagyon sokan elindulnak a temetőbe; van aki ténylegesen, valóságosan, van aki csak az emlékezés útján a temetők felé, irányába veszi, vesszük utunkat. Ilyenkor, az évnek ebben a már említett időszakában, talán ősi szokás hajtja az embereket *emlékezni szeretteik sírjához*. Vagy a múlttal akarunk egyesek találkozni? Vagy úgy érezzük, hogy találkozunk azokkal egy rövid időre, akik már megérkeztek oda, ahova minden élő ember közelebb visz mindannyiunkat a halálhoz, még ha tiltakozunk is ellene. Temetőben járva eszembe jutott: vajon ki gondol arra, hogy minden lépésünkkel a halál felé megyünk? Az óra másodpercmutatója kimérten kattant a kijelzett következő vonalkához, és jelzi, akkor is, ha nem mindig tudatosul bennünk, hogy ezzel is kevesebb lett életünk ideje. Az idő könyörtelen, sosem áll meg, mindig tovább siet és visz bennünket is magával. Vajon jó ez így? Vagy nyugtalanító és még tovább szaporítja gondjainkat ebben az aggodalommal és félelemmel teljes világban és időben?

A temetőt járók tömegében egyedül érzem magam. Itt, ezekben a temetőben nem ismerek senkit, engem sem ismer senki. Vajon vannak-e, mint én, és ha igen kik és hányan, akik most az életről és halálról elmélkednek, és erre gondolnak? Vagy talán abban gondolunk egyet, hogy olvasgatjuk a síremlékek feliratait... Itt nyugszik... élt..., és az illető születési és elhalálozásának az évszáma meghatározza a kort, amelyben élt. Így el lehet helyezni a holtakat a korban, amelyben éltek. A történelem meg leírja, hogy milyen volt az a kor.

Több sírkő megállít. Az egyikén csak ez a felirat: *édesanyánk*. És eltűnődök, mintha egy kidolgozott, a sok munkától kicserepesedett kéz intene felém, amely valamikor kis, meleg gyermektesteket simogatott, asz-

talt terített az éhezőknek, kenyeret dagasztott, virágot ültetett, ágyat bontott a fáradtakkak, majd mielőtt ő maga is nyugovóra tért, végighordozta tekintetét az alvókön, aztán Isten nevével az ajkán maga is becsukta a szemét. És arra gondoltam: talán jó lenne tudni a kort, amelyben az édesanya élt. Vagy az édesanyák minden korban ilyenek, és személytelenül tűnnek el a múlt homályában?

Továbblépkedek, miközben figyelem a virágokat virágok arcát. Vajon tudatában vannak-e annak, hogy a percmutató most is tovább pattan, és ha majd számukra utolsó mozdul, nos akkor mi következik azután? Továbbtűnő, futó életünknek vajon mi a célja? Mert nem hiszem, hogy ott áll meg minden, amikor a lelkész egy-egy koporsó, urna mellett kimondja a szót: *elvégeztetett*, vagy amikor azt írják fejfánkra: *„Itt nyugszik!”*. Ez csak egy *állomás*, aminek elérkezééhez át kell szállni valami más járműre. Ez csak egy *küszöb*, amit mindenkinek át kell lépnie.

Eddigi életem alatt jártam már nagyon régi temetőben, ahol az időmarta sírköveken alig lehetett olvasni a feliratot, a róluk maradt emlékeket pár év pora nagyon hamar betakarta. A következő nemzedék még – talán – hoz virágot, azután majd csak a mindent elborító gyom lepi be a süppedő sírt. Miközben lent a föld alatt elvégzi munkáját a természet, és az Írás szavaival *por lesz a test*, csak néhány barna csont marad. De hiszem: Jaj, nem ez a vég! Továbblépkedve, mintha sötét lepel zuhanna szemem elé, miközben egy kemény szó tolakodik elém, (elénk?): *titok*. Majd a homályból, ha jól körvonalozódik, mintha egy kereszt, egy, fejfa, egy kopjafa tűnne fel a hívó ember előtt és ezt hirdeti: *Az Isten szeretet, és aki szeretetben marad az Istenben marad, és az Isten is őbenne.*

(–)

Halottak napi imádság!

Életnek és halálnak Istene, Gondviselő Atyánk!

Életünknek ezen pillanata, évszaka figyelmeztet bennünket arra, hogy mindannyian vándorai vagyunk a földi életnek. Élettel ajándékozol meg Istenünk, elindítasz a földi lét megharcolására, megküzdésére, hogy aztán annak végén visszahívj magadhoz. Így távozzunk Hozzád e földi élet elmúlása után. Így távozzak sokan közülünk.

Minden év november elején az unitárius ember is megemlékezik halottairól. A halottkultusz egyidős az emberrel, mert bennük a teremthöz, a gondviselő Atyához visszatérő testvéreinket látjuk.

Megemlékezünk róluk, mert az ember nem tud felejteni. Különösen nem tudja elfelejteni szeretteit: élettársát, szüleit, gyermekeit, barátait. Haláluk után is ott élnek ők az élők szívében, lelkében. S mint ilyenekkel szeret az ember időnként lélekben újból találkozni, tisztelettel adózni földi maradványaik előtt.

Egyrészt szomorúsággal telik meg szívünk, mert nincsen közöttünk az akit szeretünk, nem foghatjuk meg kezét, nem ölelhetjük át, mint régen. Mélyen bennünk él az emlék és annak visszaidézése fájdalmat okoz lelkünkben. Hozzád imádkozunk Istenünk ebben az emlékezésnek pillanatában. Te ki megsebzelt, gyógyíts is be.

Másrészt reménységgel állunk meg e napon az élet és halál határkövénel. Hiszen csak egy állomás a halál, mely után unitá-

rius hitünk szerint egy újabb élet következik. A te országodban való élet, ahol a Ézsaiás próféta szerint: *„...az Úr lesz neked örök világosságod és istened lesz ékességed. Napod nem megy többé alá és holdad sem fogy el, mert az Úr lesz néked örök világosságod és gyászod napjainak vége szakad.”* Ézs. 60,19-20

És titkolt reménységgel hisszük, hogy eltávozott testvéreink megállva Isten világossága előtt ránk tekintenek, minket figyelnek, és mint Istenhez közel állók, tesznek egy jó gondolatot értünk *„a mennyben”*.

Mi is kérünk téged gondviselő Atyánk, fogadd kegyelmesen e földi életből eltávozott testvéreinket, mint hazatérő gyermekeket, még akkor is ha tékozlók voltak, de megtértek és Hozzád tértek. A te kezeidbe ajánljuk életüket és a mi életünket is, mert tudjuk, hogy ott vagyunk a legjobb helyen.

Áldd meg az emlékeket, töröld le a könnyeket és nyugtasd meg a háborgó lelkeket.

Erősítsd meg hitünket abban a tudatban, hogy nincs mitől félni, rettegni: hiszen Pál apostol figyelmeztető és intó szavait hallgatva: akár éljünk, akár haljunk, tied vagyunk. (Róma 14,8) és sem élet, sem halál semmi sem tud elszakítani a te szeretetedtől Istenünk.

Ezzel a hittel és reménységgel állunk meg sírok mellett, hogy azon túl egy örökkévalóság vár. Ámen!

Léta Sándor

Kopjafaavatás

A Budapest hegyvidék XII. kerületi Önkormányzat és a Magyarországi Unitárius Egyház által, a Honfoglalási Emlékligetben, a tordai országgyűlésen kimondott lelkiismereti és vallásszabadság törvényének emlékére kopjafát avattak.

Gergely Felicián bevezető szavai után, aki a műsort is levezette, elénekeltük a magyar himnuszt. Dr. Mitnyan György, a XII. kerület polgármestere mondott köszöntő beszédet és Szombatfalvi József, székelykeresztúri esperes tartott megemlékezést.

Avatóbeszédet mondott Rázmány Csaba, magyarországi unitárius püspök, utána elhelyezték a koszorúkat az emlékoszlop tövében.

A Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet (Székelykeresztúr) tagjai énekeltek és szavaltak, majd a székely himnusz eléneklésével fejeződött be az ünnepség.

Mindazokkal, akiket érdekel, és szeretnék megélni e kopjafát, tudatjuk, hogy a Honfoglalási Emlékliget a XII. kerületben a Rác Aladár u. és Fodor u. találkozásánál, a János Zsigmond utca kezdetén, az 53-as autóbusz végállomásánál, a Hóvirág úti megállójánál található.

A továbbiakban közöljük Rázmány Csaba unitárius püspök avató beszédét.

Mielőtt belekezdenék rövid elmélkedésembe a tordai országgyűlés nagy jelentőségű határozatára vonatkozóan, engedjek meg nekem, hogy a Magyarországi Unitárius Egyház nevében tisztelettel és szeretettel köszöntsem a XII-ik kerület polgármesterét Dr. Mitnyan Györgyöt és munkatársait, akik az elmúlt évek során, átérezve a magyar keresztény értékek maradandóvá tételének szükségességét, a kerületben először utcát nevezve el róla, majd e mai napon kopjafát szentelve állítottak emléket az egyetlen magyar alapítású vallás, az unitárius vallás nagynevű támogatójának, János Zsigmond erdélyi fejedelemnek és magyar királynak!

Hankó Ildikó írta 1993. február 24-én egyik napilapunkban: „Jó lenne ha beleivódna a magyar köztudatba, hogy létezik egy olyan fogalom – a türelem –, melyről unos-untalan hallhatunk a rádióban, a televízióban, olvashatunk a sajtóban, bár megélését a közéletben sajnos igen sokszor nem tapasztaljuk, melynek törvénybe iktatásával hazánk nem csak Európát, hanem az egész világot megelőzte, mégpedig abban a korszakban, amikor máglyán égették meg az „eretnekeket” (pl. Genfben Szervét Mihály spanyol reformátort) és Franciaországban ezer számra mészárolták le a huge-nottákat, a kor francia protestánsait (Párizs, Szent Bertalan éjszakája, 1572 augusztusa). Örömkre szolgál, hogy az erdélyi magyar köztudat az 1568. január 6–13. napjain tartott gyűlést ma is „tordai országgyűlésnek” nevezi, aminek kiemelkedő voltát bizonyítja az a tény, hogy a múlt század végén Torda-Aranyos vármegye és Torda váro-

sa a Millenniumra, éppen ennek az Országgyűlésnek festette meg azt a jelenetét, a kor neves festőjével, Kőrösfői Kriesch Aladárral, amikor Dávid Ferenc az unitárius vallás megalapítója, János Zsigmond fejedelem és az erdélyi rendek jelenlétében kihirdeti a vallási türelmet és a lelkiismereti szabadságot. A törvény szövege, miszerint mindenki azt a vallást gyakorolja, mely hitével meg egyezik, mert a hit Isten ajándéka, önmagáért beszél, ezért szerintünk kommentálni felesleges, annál inkább azt idézni szükséges, annyiszor, amennyiszor arra szükség van”. (Id. bez.)

Sajnos, ezen az egész világra nézve óriási jelentőséggel bíró törvénycikkely ma nem szerepel egyetlen középiskolai tankönyvben sem, mintha az nem büszkesége, hanem szégyene lenne a magyar nemzetnek. E nagyszerű törvénynek köszönhetően, mi unitáriusok az elmúlt 434 év során arra törekedtünk, hogy gazdagítsuk egyetemes magyar kultúránkat és történelmünket, aminek eredményeként sikerült minden üldözés, mellőzés, és agyonhallgatás ellenére is megmaradnunk, miközben tiszteltük és tiszteljük ma is a többség hitét, miközben toleránsak voltunk és vagyunk a más-sággal, hogy így adjunk nyomatékot Jézus-követésünknek és Egy Istenbe vetett mélységes hitünknek.

Isten áldja meg e kopjafát, a tordai országgyűlés nagyszerű határozatának emlékeztetőjét, hogy igenis mi magyarok voltunk az elsők, akik a legsötétebb korszakban nemcsak kimondani, de törvénybe mertük iktatni a vallási türelem és lelkiismereti szabadság törvényét.

Legyen ezen Honfoglalási Emlékliget minden keresztény ember emlékezési zárandokhelye, ahol erősödjön meg mindannyiunkban a hit, a remény és a szeretet, valamint a szeresd az Istent és szeresd az embert örök értékű jézusi tanítás!

Jelen pillanatban nagyon nagy szükség van arra, hogy gondolatban, akaratban és cselekedetben együtt legyünk, mert csak így leszünk egységesek Istennek országot építeni a földi életben. Aki minket megoszt az lerombolja az ősi hagyatékot, aki minket egységben tart az tovább építi és gazdagítja e hitbeli nemzeti hagyatékot!

Ferihegyi találkozó

A Budapesti Határőr Igazgatóság Idegenrendészeti Központjában, Ferihegyen október 3-án rendezték meg a Határőrség Országos Parancsnoksága szervezésében azt a találkozót, melynek kapcsán, a történelmi és kisegyházak képviselői, továbbá a buddhista és az iszlám közösség vezetői bepillantást nyerhettek az illegális bevándorlók való világába. A dr. Timár Emil határőr alezredes vezette „te-repszemlén” többször is elhangzott, amit látunk, az „nem kirakat”, hiszen az Idegenrendészeti Fogda az Európai Unió mércéjével is magasan megállja a helyét. A polcokon katonás rendben az ég felé nyúló ruhák látványa, az orvosi szoba felszereltsége, a „körlet” tisztasága törődésről, szakmaiságról és emberségről vall. És hogy mennyire nem a külső szemlélő ámitására létrehozott kirakat ez, ahol vagyunk, visszaemlékszem az elmúlt évek szentestéinek meghitt ökumenikus istentiszteleteire, melyek végeztével Katona József határőr alezredes minden autóval nem rendelkező lelkipásztort hazaszállított, és csak azután gondolt az övéire.

Az Idegenrendészeti Központ elődje, a Közösségi Szállás 1994-ben kezdte meg működését és lett „otthonává” napokra, hetekre vagy hosszú hónapokra, a szélrózsa különböző irányából érkezőknek – tudtuk meg Bendes Győző határőr dandártábornok előadásából. Hazánk jelenleg tranzit országnak minősül az illegális migráció tekintetében, azonban az Európai Unióhoz történő csatlakozás után, mint célállomás is megjelenik a népvándorlás tengelyében. A dandártábornoki beszámoló átfogóan és szemléletesen ismertette a Határőrség országos munkáját, képet festve az idegenrendészeti eljárás alatt állók helyzetéről és etnikai hovatartozásáról.

A ferihegyi Idegenrendészeti Központ „lakói” az elmúlt évek során elsősorban a Fekete Kontinensről, arab országokból, Ázsiából és Európából érkeztek. „A Határőrség olyan érzékeny szeizmográf, mely elsőként jelzi, a politikai és társadalmi változások következtében meginduló

illegális migrációt a világban” – mondta Timár Zoltán határőr alezredes, a Tájékoztatási Főosztály vezetője.

A rendszerint hamis úti okmányok tulajdonosai, egy jobb és emberibb jövő reményében hagyják maguk mögött hazájukat. A menekültközpontok akár hónapokra is fogva tartó valóságában, a szebb világ utáni sóvárgó látomás azonban délibábszerűen foszlik szét és lesz egyre távolibb. A kitoloncolástól való félelem, a kilátástalanság és a lelki besötétedés nyomasztó érzése telepszik a bennlakókra. Ezért olyan fontos a menekült lelkek ápolása és az ember segítése – vallási és felekezeti hovatartozástól függetlenül.

Dúzs József hőr. ezredes javasolta egy olyan megállapodás létrejöttét, amely záloga lehetne az egyházak és a Határőrség Országos Parancsnoksága közötti hosszú távú kapcsolatnak, amelyben az egyházak vállalnák a lelkigondozás szolgálatát, továbbá segítenének a hétköznapi minőségű módon történő megélésében. Gyülekezeteinkben többen rendelkeznek felsőfokú idegen nyelvtudással, akiknek a tolmácsolásban nyújtandó önkéntes feladatvállalása nagy áldást és könnyebbséget jelentene a menekültek sokszínű, bábeli világában. Szeretnénk továbbá létrehozni egy többnyelvű könyvtárat is, amelyben igényes (lelki) irodalom áll az olvasni vágyók rendelkezésére. Szükség van a Könyvek Könyvére, a Bibliára, bármely nyelven. A menekültek rendszerint nem rendelkeznek elegendő vagy az évszaknak megfelelő ruházattal. Helye van a társasjátékoknak, sporteszközöknek és mindannak, ami alkalmas az idő emberhez méltó és tartalmas eltöltésére. Köszönöm Testvéreim támogatását azon „jövevények” nevében, akik átmenetileg a mi országhatárainkon belül élnek és léteznek. Segítségüket a következő címre kérjük:

Repülőtéri Lelkészség
2B terminál Kápolnája
1675 Budapest-Ferihegy
Pf.: 53.
Tel.: 06 1 296-7899

Krasznai Andrea

Evangelium Színház

DUNA PALOTA
Budapest, V., Zrínyi u. 5.

a Magyar Írószövetség együttes bemutatója
Kossuth Lajos 200. és Illyés Gyula 100. születésnapja alkalmából

2002. november 1-jén este 7 órakor

Illyés Gyula

Fáklyaláng

dráma két felvonásban, utójátékkal

Szereplők:

Kossuth Lajos ..... Kórtvélyessy Zsolt Jászai-díjas
Görgey Arthur ..... Mucsi Sándor
Kossuthné ..... Forgács Szilvia
Szemere Bertalan ..... Benkő Péter Jászai-díjas
Vukovics Sebő ..... Lénárt László
Csányi László ..... Némethy Ferenc Jászai-díjas érdemes művész
Horváth Mihály ..... Farkas Tamás
Aulich Lajos ..... Zsolnay András
Józsa Mihály ..... Ó. Szabó István Jászai-díjas
Andorás ..... Rácz Géza
Melnik Ferdinánd ..... Gyuris Zsolt
Ihsz Dániel ..... Bicskei Kiss László

Történi Aradon 1849. augusztus 10-én,
majd Türinban, negyven évvel később

Látványtervező: Huro Anna Mária Zene: Pachor Gréti

Rendező: Udvaros Béla

További előadások: November 3., 10., 17., 24. délután 1/4 órakor
9-én kivételesen délután 1/2 órakor
23. és 30. este 7 órakor
December 1-jén délután 1/4 órakor
7-én este 7 órakor

Jegyvásítás mindennap a 250-5338-as telefonon,
és hétfő, szerda, péntek délután 2-6 óra között a DUNA PALOTA portánál, 317-2790.
Helytakar: 1500-1100-800 forint

Színházi meghívó

Az EVANGÉLIUMI SZÍNHÁZ

2002. november 1-én, este 7 órakor

a Duna Palotában (Bp., V., Zrínyi u. 5.) mutatja be
Kossuth Lajos 200. és Illyés Gyula 100. születésnapja
alkalmából

Illyés Gyula: Fáklyaláng

című drámáját, két felvonásban, utójátékkal,
Udvaros Béla rendezésében,
neves színészek közreműködésével.

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy a december 7-én,
pénteken este 7 órakor kezdődő előadás
az Unitárius Egyháznak van dedikálva.

Kérjük híveinket, hogy minél nagyobb létszámban jöjjenek el,
hogy legyen ez az előadás egy szép, emlékezetes találkozás
és együttlét.

KERESZTÉNYSÉG ÉS KULTÚRA

Az egyház és a pszichológia feladatai a technológiai fejlődés és globalizáció korában

„Hazádnak rendületlenül légy híve, ó, magyar,
Bölcsöd az, s majdan sírod is, mely ápol s eltakar.”
Vörösmarty Mihály

Kedves testvéreim, ünneplő keresztény gyülekezet!

Kedves barátaim, nagyon köszönöm a meghívást, az alkalmat, hogy találkozhatok és beszélhetek veletek. Szeretnék megszólaltatni néhány gondolatot, amely mélyen kapcsolódik az én cseh és magyar etnikai örökségemhez. A mai napon a nemzeti hovatarozásról és az identitásról szeretnék nektek beszélni, úgy ahogy az aktuális az Egyesült Államokban és Kelet-Európában. Az etnicitás igen gazdag téma, de én a saját tapasztalataimról szeretnék beszélni, ahogy azt lelkészként és pszichológusként megéltem. Az én célom, hogy bemutassam, ahogy a pszichológia, valamint a vallások és az egyház támogathatják egymást, és közösen az egyént, hogy az könnyebben beilleszkedjen a társadalomba, az emberi lét korlátai között.

A gyakorlati oldalát tekintve: az egyházi tradíciókon belül, milyen tanácsot adhatunk közösségünkben híveinknek. Sokszor felvilágosításért fordulnak hozzánk, néha azért, mert tradícióikat akarják megőrizni. Minket nemcsak ezer mérföldök választanak el egymástól, de a különböző kultúra is és világnézetek. Bár mi távol élünk a szülőföldtől vagy őseink szülőföldjétől, de tudnunk kell a gyökereinket, azt hogy milyen szokásokat, kulturális örökséget kell megőriznünk. A híres svájci pszichológus, Carl G. Jung mondta, „bár az embereknek különböző szokásaik, rítusaik vannak a közösségi tudatuk, vagy öntudatlanságuk azonos.” Én remélem, hogy felfedezzük ezt a közös gyökeret, alapot, amely közelebb hoz egymáshoz, nem eltaszít.

A szimbólumok ereje az önmegtartásban, az etnikai identitás megőrzésében

„Amikor Babilon folyói mellett lakunk, sírtunk, ha a Sionra gondoltunk. Az ott levő fűzfákra akasztottuk hárfáinkat. ... Hogyan énekelhetnék éneket az Úrról idegen földön?...”

Zsoltárok Könyve 137: 1-24

Először is Faludy Györgyöt idéznem, mert hiszek ennek a részletnek az igazában, mert Faludy megragadta a nyelvi szimbólumának lényegét, amely egységbe fogja az egyént, a kultúrát és szülőföldet.

„Aztán beszéltem a magyar nyelv problémáiról, mely minden egyébnél szo-

rosabban összeköt a szülőföldemmel. Leírtam, milyen mély megrázkódtatás ért, amikor az egyik katonatársam a Kodiak-ban levő katonabázison azt mondta nekem, hogy angol nyelven beszéltem álmomban. A Fort Leonardwood katonai központban, amelyik a Missouri erdő közepében van, az egyik katona pajtásom megállott mögöttem, amíg én egy verset írtam a gépen, és megkérdezte miért nem angol nyelven írok. Akkor elmagyaráztam neki, hogy amikor én kiejtem azt a szót *wood* (angol nyelven, ami magyarul *erdőt* jelent), akkor az számomra valamilyen furcsa alakú sötét, sűrű zöld erdőt jelent, melyben összefonódó fák vannak, és megfoghatatlan, ijesztő sötétség uralkodik benne, mint a dzsungelben; másfelől pedig, míg ugyanennek a szónak a magyar megfelelőjét ejtem ki, hogy *erdő*, akkor a Mátra hegység gyéren elszórt, karcsú fiatal fáit látom, melyek között látni a kék eget, és a fák lábainál földieperbokrok és moha található. Még a konkrét szavaknak is más jelentőségük van számunkra, nem is említve az olyan elvont fogalmakat, mint politikai párt, etika, életút, vallás vagy kötelesség.” (Faludy György) (Angol nyelvből fordította Léta Sándor.)

Faludy a saját koráról és saját tapasztalatairól ír: a nyelv szimbóluma a képzeletnek, impresszióknak, érzelmeknek és gondolatoknak, ez köti az egyént a múlt-hoz és jelenhez... a nyelv segít elő, hogy önmagunkra összpontosítsunk, önazonosságunkra. A zsoltárról rátapint a kérdésre, hogyan legyen boldog idegen környezetben. Itt a dal és a nyelv az önkifejezés eszköze. Ez nem könnyű ma sem, a tengeren túlon sem. Az Amerikában élő magyarságnak sem könnyű, ahogy az ott élő többi etnikumnak sem. A szülőföld elhagyásával radikálisan megváltozott életstílusuk, amely megnehezíti az etnikai identitás megőrzését.

Sokan érezzük a tradíciók, szokások hatását mindennapi életünkben. A tradíciók lélektani jelentőséggel bíró szimbólumok, amelyek a valláshoz, a művészetekhez, a nyelvhez, az önkifejezéshez kapcsolódnak. A tradíció annak a kifejezője, ami fontos az egyen számára, az egyének a közösségen belül. Vannak kultúrák, amelyekből hiányoznak ezek a közösségi szimbólumok. Ilyen tradíció az zsidó kultúrában az ifjú fiú vagy leány felnőtté avatása, vagy az amerikai indiánoknál, amikor a fiatal fiú először megy ki egye-

dül a vadonba. Ha visszatér, a közösség felnőttnek tekinti és egyenrangú tagja lesz annak. A keresztény egyházakban a legfontosabb rítusok a keresztelés és a konfirmáció. Ezek mutatják meg az egyéneknek, ki is ő tulajdonképpen, mit is vár el tőle a közösség.

A pszichológiai oldala a kérdésnek az, hogy ezek a szimbólumok segítenek az egyének az identitás kialakításában, megőrzésében. A tradíciók csak egy bizonyos kulturális kontextusban léteznek. A tradíciót meghatározza és behatárolja a kultúra, bár az időtlenség és az egyetemesség vágya fejezi ki azt az egyéni drámát, azt a feszültséget, ami az adott körülmények és az egyetemesség között feszül. És ilyen kisebb, helyi képződmény lehet maga az egyház, a templom, univerzális, pl. az angol nyelv, amikor egy hatalmas nemzetet köt össze. Nyelv nélkül elképzelhetetlen az egyedi és közösségi fejlődés is. A nyelv az összekötő kapocs a társadalmon belül az egyedek között, az individumok között. De az önkifejezés útja is. A nyelv összeköti az embereket, az azonos kultúrához tartozó egyedeket, mely egy lélektani jelenleg úgy ahogy Faludy látja vagy a zsoltáros. A nyelv a legfontosabb eszköz az identitás megőrzésében, amikor a kulturális kontextus megváltozik, amikor újak a kihívások.

Mi hogyan éljük meg ezt, amikor énekelnünk kell egy barátságatlan környezetben? Lassan Amerikában is mítosszá válik a tétel: „az lehetsz, ami csak akarsz!” mert az etnikumok, a nemzeti kisebbségek nap mint nap beleütköznek a fojtogató szürkeségbe, műveletlenségbe, gyökéretelenségbe. A mai amerikai életstílust a TOLERANCIA fémjelzi, bár ez nem mindig és mindenütt valósul meg a gyakorlatban. Az amerikaiak számára példa és irányadó lehetne Európa és benne a kis Erdély, amely először adott példát a toleranciából, a tordai Edictummal.

A korai emigránsok Amerikába érkezve rájöttek, hogy nemcsak szülőföldjüket hagyták hátra, de szokásaikat, sőt anyanyelvüket is. Ez a kor szülte az olvasztókemence mítoszt. A körülmények arra ösztönözték, hogy a bevándorlók mihamarabb megtanulják az angol nyelvet, hogy részesei lehessenek a nagy amerikai álomnak. És nemzetek nemzetek után egyre távolodtak saját kultúrájuktól, gyökereiktől az asszimiláció jelszava alatt. Az emigránsok, hogy legyőzzék a mindennapok nehézségeit, a bizonytalansá-

got, a családottságot csak abban reménykedhettek, hogy gyermekeiknek majd jobb lesz.

Mások viszont a családba menekültek, ahol kulturális tradícióikat ápolgatták, átörökítették. Így alakult ki Amerika mai kulturális és etnikai sokszínűsége. New York állam szenátora D. P. Moynihan „Az olvasztókemence és összeolvashatatlan etnikumok” c. könyvében kijelentette, hogy „az olvasztókemence valójában sohasem működött tökéletesen, mert éltető, megtartó szükség maradt a tradíciók érzése, az etnikai hovatartozás tudatosítása.”

Manapság az élet az USA-ban közel sem a megálmodott. Az etnikai és faji türelmetlenség egyre nagyobb veszélyt jelent az egyenlőség és szabadság elvére nézve. Hányan és hányan megtagadták és megtagadják identitásukat csak hogy befogadják őket?! Szomorúan hallottam, hogy egy ázsiai nő plasztikai műtétre jelentkezett, csak hogy úgy nézzen ki, mint egy igazi amerikai. Még mosolyogni való, ahogy egyes családok igyekeznek amerikaiak nevelni gyermekeiket.

Bizonyára itt is mindenki hallott a Ku-Klux-Klan-ról és a neonáci csoportokról, pl. szkinhedekről, azaz bőrfejúekről. Az elmúlt év szeptemberétől a muzulmán hitközpontok felégetése lett a hazafiasság egyik kifejezője. Ahogy a légkör megváltozott, elharapódzott az agresszió, felszínre került a nacionalizmus, rasszizmus. A negatív szélsőségek: erőszak, intolerancia, előítéletek. De a pillanat lélektana sugallja: meg kell szervezni a belső stabilitás érdekében a belső védekezést. Ugyanígy Kelet-Európában és különösen Romániában, ahol 18 nemzetiség él együtt, de a legszámosabb a magyaroság, mindig van lehetősége a nemzeti vilongásnak. Vajon mi gátolja ennek kitörését?

Szerintem az RMDSz és a non-governmentális szervezetek. A parlamenti képviselet. Az RMDSz vállalta fel 1989-ben az erdélyi magyarság politikai képviseletét, amely függvénye az interetnikus politikának és a jól működő demokráciának. Jelenleg itt, Kelet-Európában a magyarok és románok közösen munkálkodnak a közös Európába jutásért. Catherine Lovatt 1999. szeptember 27-én az interneten is megjelent cikke alapján sok mai fiatalnak, akik nem élték meg a kommunizmust, a nemzetiségi hovatartozás egyáltalán nem fontos, de annál inkább az, hogy erdélyi születésű. „Számomra nem fontos a nemzetiség, mi erdélyiek vagyunk, ahol mindig is keveredtek a kultúrák!” (Catherine Lovatt: Subjective Transylvania, 10. old.) A kommunizmus bukása után néhány országban felütötte fejét a nacionalizmus, mások új identitást keresnek, de az egyensúlytartó, stabilizációs erőik mindig is a párbeszédre épültek.

Összeolvashatatlan nemzetek: az integritás és megmaradás

Az államokban nem minden amerikai állampolgár rendelkezik előítéletekkel bi-

zonyos etnikai csoportokkal szemben, sokan megértik a pluralizmust, azaz a kulturális sokszínűséget: sokak számára nem a keveredés, az összeolvadás a lényeg, hanem a kultúrák békés egymás mellett élése. A kultúrák sokszínűsége kifejezője az etnikai sokszínűségnek. Ez egészségesebb, mint a kultúrávesztés. Napjaink egyháza és a pszichológusok számára az asszimiláció és szubkultúra szinte szinonim fogalmak. Így az egyházi kongregációk egy része is multikulturális. Egyre égetőbb valósága a szakemberek számára, elismerni a kisközösségek létjogosultságát. Több mint tolerancia az a lélektani tréning, amely felkészít egyeseket a másosság elfogadására. Ez az amerikai program a János Zsigmond korabeli Erdélyt juttatja eszembe, a Tordai Ediktum megszületését.

Amerikában most kerülnek felszínre azok az intellektuális, lélektani karok, amelyek az értékvesztéssel, az identitáskrizissal járnak. Megfigyelések, tesztek támogatják manapság a bikulturalitás létjogosultságát. Eddig a nyugati kultúrák, főleg az intolerancia pszichikai oldalával foglalkoztak. Csak tudományos leírások születtek, de gyakorlati megoldás nem. Mára a szakemberek megtanulták értékelni az anyanyelvet, az anyanyelvi kultúrát, a kulturális hagyományokat, ezeknek jelképrendszerét, magatartásformáit, amelyeknek megőrzése egészségesebb a társadalom számára, mint a gyökértelenség. A tudósok azt is megtanulták, hogy az egyszerű ember lelkileg kiegyensúlyozottabb, az életben biztosabb, ha tiszteljük másságát, és úgy mentheti át etnikai identitását, hogy azt mások is elfogadják, tiszteljük. Sok Amerikában született embernek igen fontos és sürgős lenne, hogy legyen etnikai hovatartozása, nemzeti büszkesége, hogy megtalálja saját gyökereit. Igaz, egyeseknek elég csak amerikaiak lenni, de másoknak nem.

Mi többre vágyunk: Amerika ma is egy álom, a mi nevelőszülőnk, egy életmód, egy életszint, de nem egy etnikai fogalom. Egyesek nem akarnak amerikanizálódni, ha ez az elnemzetlenítést jelenti. Nemzeti kisebbségnek lenni Amerikában sem könnyű, elsősorban mítoszokkal kell megküzdeni. Új szakemberek képzésével, lelkészek, pszichológusok elindulásával kezdődik a probléma újszerű megközelítése: meg kell érteni és meg kell értetni, hogy a nemzetiségi hovatartozásnak pszichikai, intellektuális vetületei vannak, amelyek elősegíthetik az egészséges életmód kialakítását.

Lehet, hogy ez a tétel nem minden amerikaiakra vonatkozik, de az emigránsok nagy részére igen, mert ezek keresik gyökereiket, azt az utat, amelyen megőrizhetik hagyományait, hogy megtarthassák lelki egyensúlyukat. Szerintem, a lelkész-pszichológus szerint, elsősorban az egyház kell szerepet vállaljon a kulturális sokszínűség megőrzésében: egy példa erre, ahogy én, az unitárius lelkész egy közösségi egyház lelkésze lehetek. Ma Amerikában a közösségi életet megfojtják az úgynevezett egyéni szabadságjog-

ok, az a vágy, hogy mindenki maximálisan kiélhesse egyéni lehetőségeit. Ma már tudjuk, azoktól várható erőszak és intolerancia, akiknek nincs megfelelő kultúrájuk. Mi, az egyház, azért küzdünk, hogy megszabadítsuk az embereket, az egyént saját önzésétől, kicsinyhitűségétől, hogy elfogadhassa, ha valaki másként dicséri az Istent, más nyelvet beszél, vagy más a bőrszíne. Ezek olyan nagy különbségek, hogy megkeseríthetik napjainkat? Nem követhetnénk mi is annak az Erdélynek a példáját, amely János Zsigmond alatt megvalósította a teljes hit-egyenlőséget? Az erdélyi Unitárius Egyház is ekkor kapott szabadságot a túlélésre.

Ez a fajta lehetőség az, amely ápolja álmainkat és megtartja kulturális örökségünket.

Az unitáriusok egy maroknyi nép volt, de megmaradt az évszázadok viharaiiban is. Ilyen példák alapján válhat érthetővé napjaink nagy problémája, a tradíció, valamint a tudomány és technika egyensúlya. Így lehetséges, hogy napjaink embere keresse Istent önmagában és embertársaiiban, felebarátaiban. Az egyház kell legyen az az eszköz, mely elősegíti egymás megértését és a gyökerek ápolását. Az egyház az az arany középút, amely századokon át biztosította a fejlődést. Bár az amerikai sajtó napjainkban kimondottan egyházellenes kampányt folytat, a fejlődés ténye számos adattal igazolható, de az egyház válsága nem.

Az Államokban az egyház elvesztette vezető szerepét a szekularizációval, a materializmus megjelenésével, a rohamos kapitalista fejlődéssel, amelynek ismert formái a világgazdaság, a világgazdaság, a globalizáció.

A globalizáció: összezsugorodó világunk, növekvő bevásárló központjaink

Ma az előrehaladott technológia segítségével a föld bármely pontja elérhető: az internet gyorsan és könnyen szállítja a híreket. A föld egyre kisebb, hisz a technika hídja ma már összeköti a különböző földrészeket is. Egy nagyszerű dolog, sok a haszna is, egy perc alatt megteremthető a kapcsolat budapesti barátaimmal, és beszélgethetünk. Az elektromos postát is percek alatt megkapom, és ugyanilyen gyorsan válaszolhatok is rá.

Másrészről viszont pont a technika szorítja háttérbe a nemzeti öntudatot. Orbán Viktor szavait idézve: „Fontos, hogy a világ számára megmutassuk gazdaságilag sikeres országot vagyunk, de a gazdaság az egészség és az életnek csak egy dimenziója, és nem vagyok benne biztos, hogy ez a legfontosabb és az egyetlen cél. A gazdasági élet mellett nem törpülhetnek el a magyar élet más dimenziói sem”. Nemcsak Magyarország a gyors változások színtere, de az egész világ körülöttünk gyorsan változik. Már semmi sem ugyanaz a világon, mint ami volt néhány éve.

Ez nemcsak a politikára és a gazdaságra érvényes, de a technikára és a jövő dimenzióira is.

Ahhoz, hogy megteremtjük Magyarországot új imázsát nemcsak eredetiségre van szükség, hanem meg kell felelnünk a változások adta kihívásoknak is. Igaz, kihívás nem az, hogy teremtünk valami újat a régi helyére, hanem hogy a régit építsük be az újba. A nyelv és a kommunikáció adottságait felhasználva, mi igyekszünk egységes egészet alkotni a jelenlegi mozaik kockákból.

Mit is jelent a globalizáció és a belépés az Európai Unióba? Milyen kihívásokat jelent a globalizáció az identitással szemben? Lám megint az identitás kerül előtérbe. Maga Orbán Viktor is felvetette a kérdést: „Ha helyesen értem, az írók nagyobbak látják a globalizáció veszélyét mintsem előnyeit. A multinacionális cégek beözönlése a gazdaságba veszélyezteteti emberi közösségünk tradícióit és a humánus értékeit, maga az élet technológizálódik és hosszú távon csak egy radikális terv mentheti meg az emberiséget és benne a magyarokat.”

Az ellenállhatatlannak látszó homogenizáció velejárái a szubkultúra, a nemzeti hagyományok lemorzsolódása, a közösségek szétzilálás, és az egyetlen érték az egyén marad és az egyéni szabadságjogok. Nekem nincsen jogom mások nevében beszélni, ezért egyelőre csak hivatkozási pont a sokszínűség, a pluralitás és az etnikai hovatartozás, amelynek fontos szerepe van napjaink problematikájában. Felfogni a probléma helyességeit, meghatározó lehet abban, hogyan értékeljük a jelenségeket vitákban, párbeszédekben, beszélgetésekben, és ez érvényes akár Kelet-Európára, akár az Egyesült Államokra.

„Én elfogadom a változást, de mily messze mehetek, amíg össze nem roszadok alattuk” mondja a „Hegedűs a háztetőn” egyik szereplője.

Egy nép lelki vezetői meg kell lássák azt a nagy felelősséget, amely a változással jár.

Szükség van ehhez arra, hogy lemondjunk kulturális szimbólumainkról és tradícióinkról? Milyen messzire jutunk mielőtt beleroppanunk?

A technopatológia: napjaink lelki és tudatbetegsége

A fejlett technológia ellenére napjainkban továbbra is látjuk az emberi lét hiányait; a technológia fejlődésével a humán kérdések is egyre inkább háttérbe szorulnak, szinte elszigetelődünk egymástól. Hiányzik az egységes világnézet, a közös nyelvezet, maga az egységes humanizmus.

Jól hangzik a fülnek, de az ész megkérdőjelezi: a technika teremt meg számunkra azt a közösséget, amelyben egyéniségünk is beleolvad? A tradíciókkal változatosabb tevékenységi teret biztosítunk. Igaz, mára a gyerekek elfelejtették gyökereiket, a generációk már csak szép mesékként, mítoszokként adják tovább a kulturális múlt élményeit, vagy akár a jelent és a jövőt. Templomok és imaházak egyre több pontján a földnek, városon és falvakban elnéptelenednek és egyre több ember bízik abban, amit lát és amit véges agyával felfog. Ebben a hitben a templomok egyre inkább kiürülnek, múzeumokká válnak, ahol régi idők mítoszait őrzik. Ezzel párhuzamosan, de szükségszerűen jön az egyéniségvesztés is. Kik vagyunk mi? – kiáltják gyermekeink. Hova lettek napjainkból a múlt mítoszai és meséi? Mi mindannyian hittünk egy új mesében, ami

a haladásról és a világ egységéről szólt. De elvesztettük önmagunkat. Igen magas árat fizettünk!

Amerikában különösen láthatjuk a lelkek elhanyagolásának következményeit és mint lelki vezetők ennek megfelelően még jobban értékeljük a tradíciókat, a kulturális, etnikai identitást, a szokásokat. És mindezeknek az egyensúlyát is szeretnénk látni. Bár nem minden tradíció egészséges, nem minden szokás szükséges, és nem minden kultúra időszerű. De mindez nem jogosít fel arra, hogy lemondjunk etnikai hovatartozásunkról. Azok számára, akik már az Államokban születtek, mint én is, a továbbiakban is meg kell keresnünk az utat ahhoz, hogy kifejezzük nemzeti hovatartozásunkat, akár magyarokról, akár csehekről vagy szlovákokról van szó. A magyarok számára és főleg az Erdélyben élő magyarok számára, illetve a magyar államiság határain kívül élő magyarok számára is ajánlatos, hogy ne áldozzák fel önmagukat.

Az Államokban a magyar származásúaknak sokféle lehetőségük van a szokások és tradíciók ápolására. Így történetünk hasonló, gondjaink is, akár Kelet-Európában akár az Óceánon túl.

Elképzelhető, hogy egyszer majd egy közös, boldog éneket zengünk az egész földön, csak ne feledjék el a következő generációk sem, hogy „kik” és „mik” vagyunk, honnan jöttünk, „merre” tartunk?

Rev. Dr. Kucera D. Michael
unitárius lelkész
Edgebrook Community Church
United Church of Christ, Chicago,
IL USA

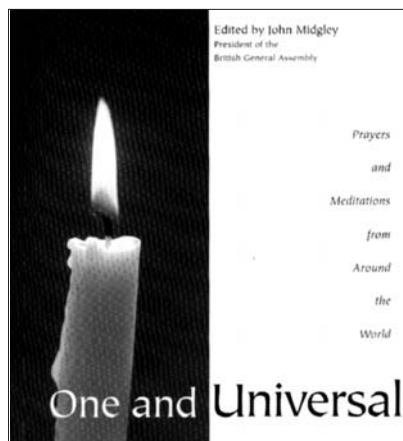
*Fordította Tatár Etelka,
címzetes középiskolai tanár*

Egy és egyetlen (One and universal)

Egy angol nyelven megjelent könyv ismertetése

Bostonban (USA) 2002-ben jelent meg a fent említett könyv, amely imádságokat és elmélkedéseket tartalmaz.

Különleges és kiemeli más imádságos könyvek sorából az, hogy szerzői 17 országból (Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Anglia, Új Zéland, Észak-Irország, Németország, Spanyolország, Dánia, Csehország, Magyarország, Románia, Srí Lanka, Fülöp-szigetek, India, Dél-Afrika, Pakisztán, Nigéria) valók. A könyvet 30 unitárius,

univerzalista és szabadelvű írta, és az 50 imádságon és elmélkedésen keresztül gazdagítani szeretné az emberi lelket.

John Midgley, az Angol Főtanács elnöke és ugyanakkor e könyv szerkesztője, reméli, hogy ez a könyv „az olvasókat – habár földrajzi, történelmi és tapasztalati különbségek választanak el – rávezeti annak megértésére, hogy részeseik valamilyen EGY-nek és EGYETEMES-nek.”

Léta Sándor

Dávid Ferenc (monodrám) 1. rész

Idő: 1568–1579

(A szövegrészek közt régi erdélyi népzene, Kallós Zoltán, Kobzos Kiss Tamás felvételeiből kiválasztott részletek hangzanak el.)

Bizony megismerem én, Heltai uram, az én Krisztusomat. Örök erkölcsi törvényt ő alkothat nekem, senki más. Mereggethik Ágoston gyermekei kanállal a tengert, átmerhetik a verembe... Miért? Nem is gyötrom én már nyomorú fejemet azon. Új életet kezdehetünk. Bárki Isten fiává lehet. Ebben van minden, amit Jézus mond nekünk. Vádolnak, megszággattam üdvözítőnk köntösét, megtagadtam Krisztust. A mindenható látja lelkemet: ő tudja, hogy nem igaz. Mindent összezavarnak. Mózes törvényét Krisztus evangéliumával. Az ószövetségi egy Istent az újszövetségi Krisztussal. Az Atya hatalmát ruháznak szegény, megfeszített szolgájára. Felcserélik a leendő és a valót. A betűt és a lelket. A földit és az égít. Fekete posztóba, kamásliba öltöztetnek magát a szent lelket is. Jézus útján virágaikat a mennyekig szórják. Nincs mennyben más Isten, csak egy: a mi Atyánk. Csorbát miért ejtenék én az ő dicsőségén!

A Biblia üzenete szent. A tudatlan, egyszerű ember is megértheti. Nincs olyan ember, akinek az Isten annyi lelket ne adna, hogy a Szentírásból meg ne érthetné, mi szükséges az üdvösségre, Ez itt Erasmus görög-latin Újszövetsége. Itt van Sebastian Münster héber-latin Ószövetsége. Ez Sanctus Pagninus 1541-ben Szervét jegyzeteivel kiadott latin Bibliája. Ez Luther Márton német Bibliája. A magyar fordítások közül itt van Pesti Gábor Újtestamentuma. Sylvester János Újtestamentuma. Ez pedig itt a kezemben a kegyelmed nyomdájából való legújabb. Én, amit lehetett, megvizsgáltam. Szórol-szóra, éjt nappallá téve, szüntelen vizsgáltam. Az Atya kijelentéseitől idegent, az emberi mesterkedés vaskos tévedéseit megláttam ezekben. Sok ellentmondásra találtam. Hogyan hallgathatnék jó lelkiismerettel? Magam is képmutatók közül való volnék, ha amit belátnom és felismernem az én Atyám nekem megengedett, hallgatással el akarom temetni.

A szegény, egyszerű szántóvető is tudja: nem ildomos a szekér elé felemás barmot fogni. Kétféle magot ugyanazon helyen a földbe vetni. Új posztót az óhoz foltozni. Nem ildomos lélekből épült oltárhoz köveket faragni. Az örök életet, az örök boldogságot keressük mi mind, Heltai uram. Ha ezt megtaláljuk az egy Atya Isten és Jézus Krisztus ismeretében, mit bujdosunk az Antikrisztus útján? Ne másoktól várjuk a mi életünk megjobbulását. Csak szellemünk előrehaladásától, lelkünk tisztulásától várhatjuk azt. Legyen lelkünk a templom. Nem érzéketlen kő az, nem kézzel csinált ház, ahol Isten lakik. Szentegházunkat lélekben helyezzük vissza régi alapjára, melyet Jézus és apostolai vetettek. Házak fognak égni!

Termőföldek vadulnak el? A hit lobogói alatt lesz ellensége ember az embernek? Krisztus halálakor is földrengés támadt: s Krisztus föltámadásakor lecsillapodott. Mi se féljünk hát! Ádám fiai közt halálos gyűlötségben két isten, az Antikrisztus és az igaz Isten harcol a világra. Bizony mondom, most az igaz emeltetik fel az emberi szívekben. De túl sokat hallotta már: szóljon rám, Heltai uram. Mégis egy békétlen kutya vagyok én. Pedig jól tudom: végül abba a verembe hull, amit saját magának és valahány magamfajta igazmondó. (Szünet után.) Látom, a fehérvári dis-

putációnkat új címlappal s bővített előszóval adta ki. Rosszakarói azzal vádolják majd, hogy csak nyereségvágyból hagyta el régi vallását. Meghallotta az idők szavát. Hát a magyar Midász nem Kálvin követője immár? Többé nem Mélius barátja?

Blandrata György! Barátom, aranykor köszöntött ránk. Fölragyogott valami, mint a sötétben kigyúlt csillag. Holnap talán egész Erdély vallásunkra tér. (Lelkesen.) Menjünk barátom, mint Isten regősei, akik semmi jutalmat nem várnak – csak hogy a jó emberek körük gyűljenek. Ne féljünk! (Nevet.) Tegyenek töviskoronát a fejünkre. Adjának kezünkbe nádjogart. Köpdössenek össze. Én mondom: trón vár ránk az Atya jobbán. Akik kövel dobálnak meg és a föld hatalmasai, örülni fognak ha ott majd lábunkhoz ülhetnek. Mióta Tordán kimondtuk: minden prédikátor szabadon, meggyőződése szerint hirdetheti az evangéliumot, úgy vagyok, mint az új reggelre ébredő madár, mely a virradattal elfelejti a tegnapot. Menjünk! Krisztus vére puhára áztatta a göröngyöt lábunk előtt. A világ a hamarosan elkövetkező végső ítéletre vár. A meghomályosult napnak, holdnak, csillagoknak porrá kell lenniük: s az elmúltak után új világ támad. Mert a régi, mind a földön, mind a paradicsomban a tisztátalan lélektől megfertőztetett. Még az Istenek angyalaiban is találtatott bűn és vétek. Mikor, ha nem most? Istenről töprenkedik ma a porszem is. Minden, ami él, ami van a csillagok égboltja alatt. Egész Erdély megmozdult. Akikre felnéztünk, megcsaltak minket. Akikre üdvösségünket bíztuk, tévútra vezettek. Most az Úr más hadnagyokat szólít... A legszentebb harcra hívott el. Igéje mellett általunk akarja megtartani az útról letérteket. A Biblia hét pecséttel lezárt, elhozni vágyott istenországa fog most megnyílni nekünk. Barátom! Sok mindent köszönhetek neked. Mindenekelőtt Szervét Mihályt köszönöm. Szervéttel másodsor születtem meg. Addig minden hitvitát el kellett volna vesztenem. Illett rám, amit kiáltoztak: az Arius neve. Vítették is a hírt, hogy Kolozsváron kitojta a vipera, mint skorpiótojást, az ókori háromságtagadók tudományát.

(Szünet után.) Emlékszem, amikor először találkoztunk... Jól megnéztem az előkelő családból való piemontei Giorgio Blandratát... Királynők, királyok orvosát. Az új hit első hírhozóját Erdélyben. Bizony, gyanakodtam. Megfordult a fejemben: talán a hit mennyei ügyekben utazó kalmárainak egyike ez is... Aki után Kálvin szimatolozik. Azt beszélték, szülőházában is jótéteménynek számított fát adni a máglyához, amelyen jelképesen megégettek. Ha a mi János Zsigmondunk nincs, bilincsbe verve hurcolnak haza. Menjünk barátom, ha azt kiáltoznánk is, hogy bolondok vagyunk. Ha senki nem hallgatna is ránk, prédikáljunk a kóbor kutyáknak, a szöcskéknak, a madaraknak a pusztán. Holnap a kiváló prédikatori képességekkel megáldott Mélius Péterrel szemben is győzni fogunk. Kifogy szavaiból. Vergődni fog, mint a lépbe ragadt madár... Ha kell, az Ó- és Újszövetség valamennyi tanúbizonyosságát föl-sorakoztatom. A Szentírás megfelelő részét fogom hely és szöveg szerint emlékezetből idézni nekik valahány ellenvetésükre. Értem én sokak búsulását a mostani háborúságok miatt: de ördögi mesterei munkálkodnak a kezdetektől nagy buzgalommal közöttünk. Csodáik és erejük által félre vezetnek; elhitetik a népet. Bár irtózunk tőlük, mégis sokakat megszedítenek áltatásukkal. A sátán hatalmas nagy! Isten helyének méltóságára törekszik. Nyomorult szolgálainak a képzelet végső határait érinti merészsége. Előbb megfélemlítenek, majd az igazságot elhomályosítják. Nyilvánvaló hazugságról hitetik el, hogy jó. A végtelenségig ismétlik jelszavaikat. Egy percre sem hagynak nyugtot. Gonosz kísértésük örökös és nem múlik el; mivel jól látják ők is: a végtelenségnek azon porszemén túl, amit nagyok hitt tudományunk, eszünk átfogni képes, minden sötétségben marad. (Szünet után.) Gyűlölöm én is a perlekedést Isten ügyében; de nem állhatok meg féltőn, ha beleengedtem magam ebbe a labirintusba. Jobb megpróbálni a hitet és az írásokban való ellenkezést jól észbe venni, most tusakodni azokkal, mint később lelkiismeretünkben megbotránkozni. Túl sok titkos tant rejtettünk már a csillogó mesébe. Eleget merengtünk a Jelenések könyvén, a titkok felett. Könyvem igéjével, gyertyám lángjával nem félemlíthetem meg a föld hatalmasait. Nem fogok elbújni a világ elől. Sündisznóként begubózva. Az ember maradjon ember. A báránnyá üdvözülés: a tehetetlenség, a szájalmasság megdicsőülése. Kiszáraszt engem, sorvasztja csontjaimat, agyvelőmet az üres égi manna: a mennyei kenyér, mely a képzelet kovászán dagadt. Krisztus és az apostolok ellen is azt acsarkodták, hogy a békeség és az egyenesség megrontói. A mostani időkben is így tesznek azok,

akik azt kívánják, hunyjuk be szemünket, semmit se lássunk. Mondjon ellent bár az egész világ, zúgolódhatnak és káromolhatnak ellenfeleim: nem kell a bálvány tömjénes temploma, semmiféle szemfényvesztő palást... Nyilat lövök a szarvasra! Igen, azt! Mert futnia kell annak fürgé lábakkal; az örömhírt vinni, a vigaszt az embereknek... de csak áll. Terebélyes agancsát nézi a víz tükreben. Kincseben gyönyörködik, amire érdemtelené vált.

Wittenbergben, Melanchton lábainál, még ifjú deák koromban, egy napon a falhoz vágtam a Bibliát. Úgy igaz: sohasem tudtam fékezni hevességet. Istenem leszel én Uram, mondtam, vagy nem lesz énnekem istenem. Előttem egyformán gondoskodsz Te minden teremtményedről... A mi föl-szabdalt, szegény országunkról éppúgy, mint mások országáról. Minden népnek elküldted te kiválasztottjaidat. Szent királyainkban, legnagyobbjainkban nekünk éppen úgy, mint másoknak. Szavaidat kiforgatták. Igazságodat

meghamisították. Segíts, hogy egyszer már véget vethessünk gonoszságaiknak, mindenható Isten; különben hamuvá, üszökké átkozlak tüzes lángoszlopodban. Én nem tűrök a lelke körül is rácsot. A bordák rácsait sem! A tűzben égjenek inkább: a máglya tüzén.

A magyar, a latin, a német nyelv mellett nem azért szereztem jártasságot a héber nyelvben is, hogy kiforgassam a Biblia szavait; ahogy kiforgatják s el-lenem fordítják ellenfeleim az én szavaimat. Kígyót, békát, sátáni szolgaságot kiáltoznak rám. Ördögboroda vagyok. A varga fia. Pokol által felbújtott ördögös gazfickó. Sokan talán még azt is el-hiszik, hogy szarvaink vannak. S hogy keresztelőkhoz vért használnak. Ha szólnak hozzánk, sehonnai istennek mondják a mi Krisztusunkat, billogos istennek a keresztalál sebei miatt. Törökösséggel vádolnak; hogy vallásunkkal Mohamednek készítünk utat. Ránk

fogják: zsidózók vagyunk. Mindent megpróbálnának a vesztünkre.

Leraknám ezt a nagy terhet magamról, csak megszabadíthatnám a lelkiismeretemet. Örökké kárhóztatni fogom magam vak bizakodásomért. A halál torkába dobtalak, Alvinczi György. Feláldoztalak. Túl messze küldtelek: távol Erdélytől. Távol tőlünk. Veresmarti Illés! Jézus Krisztus nevében halalos ítéletet hozó szájalmas gyilkosok! Hát a Sátán fiait küldtük mi közeték? Az érvek helyett a magisztrátus kardjához, erőszakhoz folyamodtatok. Nagyharsányban rátámadtatok hittársainkra. A szegény Alvinczit Buda török urának kezére juttattátok. Nem átalottátok halálát kívánni még azon az áron is, hogy a kivégzésért magas vérdíjat fizettetek. Hallottuk, Illés pap, csak kevesen múlt, hogy a ti lemeszárlásokatok is véghez nem viték... Hogy drága ajándékokat adatok nyomorult életekért, s igen tiszteletre méltó és kegyes férfiak közbenjárására volt szükség. Nekünk is, Isten látja, Alvinczi ártatlan véréért elég okunk lett volna eljárunk gyilkosainak megbüntetéséért. Itt van kezemben a hatalmas császárnak kék arab betűkkel írt levele, melyben bennünket arra indít. De mi azt nem akartuk. Magyar ember idegen úrhoz nem viszi pörét. Gyűlölséges vétek az. Felségárusás.

(A levelet összegyűri.) Azért ne gondold, Illés pap, hogy olyan könnyen mehatsz el Alvinczi halála mellett. Nem feledkezik el Isten az igaz vérről, az ártatlanok nyomorúságáról. Szegény Alvinczi barátom! Miért nem futottál el te is? Vadászó farkasfélék közt nincs más: futni kell, inaszakadtan futni, amerre lehet... Vagy járultál volna büntudatot mutatva eléjük. A meg nem tett vétket kellett volna megvallanod. A nem-bűnt bűnödnek állítanod, csakhogy megszabadulj. De tudom: a magad fajta Alvincziak nem futnak el. Nem választják soha a szégyent. Szánlak, Veresmarti Illés! Hamar kétségbeesnek és bolondot cselekednek, akiket hitük dolgában gyötrelmek kínoznak. Epédet kifakasztották. Bosszúdat nem kerülték el. (Kiáltva.) Tévelyodott fiát sem dobja el a jó anya, hanem minden módon igyekszik meggyógyítani. Ugyanezt kellene tennetek nektek is tiszteteknél fogva, az isteni ige parancsa szerint. Cso-dálkozunk a mi ellenfeleink kegyetlenségén; Tüzet, vasat kívánnak ellenünk alkalmazni. Máglyát. Akasztófát. Holott, ha még tévedtünk volna is, anya módján kellene minket ápolniuk, gyógyítaniuk... Mert mit használnak azzal, ha minket ariánusoknak, vagy bárminek neveznek is? Isten igéjével győzzenek meg minket; ne karddal és gyalázkodással.

(A gyulafehérvári dóm harangja szól.)

(Folytatás következő számunkban)

Lapok, folyóiratok, közlönyök, évkönyvek, naptárak stb. unitárius írói Magyarországon

- AGLÁJA: Kelemen Lajos.
ARANYOSVIDÉK: Gyallay Pap Domokos.
ARCHEOLÓGIAI ÉRTESÍTŐ: Supka Géza.
ÁLLATTANI KÖZLEMÉNYEK: Gelei Gábor.
BRASSÓI FÜZETEK: Tatár József.
BUDAPESTI HÍRLAP: Bedő Béla.
BUDAPESTI NAPLÓ: Bedő Béla.
BUDAPESTI SZEMLE: Supka Géza.
CSALÁDTÖRTÉNETI FÜZETEK: Barabás István.
CSÁNGÓ NAPTÁR: Gyallay Pap Domokos.
CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP: Osváth Béla.
DÉLMAGYARORSZÁG: Osváth Béla.
EGYETEMES PHIL. KÖZL.: Botár Imre
ELLENZÉK: Gyallay Pap Domokos.
ELŐRE: Szent-Iványi Sándor.
ERDÉLYI GAZDA: Fekete Lajos.
ERDÉLYI ÍRÓK ÉS MŰVÉSZEK ALMANACHJA: Éjszaki Károly.
ERDÉLYI LAPOK: Orbók Attila.
ERDÉLYI MÚZEUM: Kelemen Lajos, László Gyula.
ERDÉSZETI KÍSÉRLETEK: Fekete Lajos.
ERDÉSZETI LAPOK: Bedő Albert, Fekete Lajos, Gyallay Pap Domokos.
ETHNOGRAPHIA: Gál Kálmán.
ÉLET: Bedő Béla.
ÉLET ÉS IRODALOM: Osváth Béla.
ÉN ÚJSÁGOM: Péterfy Tamás.
FALVAK NÉPE: László Gyula.
FŐVÁROSI LAPOK: Éjszaki Károly.
FÜGGETLENSÉG: Borbély Andor.
GAZDASÁGI LAPOK: Fekete Lajos.
GUTTENBERG NAGY LEXIKON: Csiki Gábor.
HÍRADÓ: Fekete Lajos.
HITEL: Kelemen Miklós, László Gyula.
HUNNIA: Tatár József.
HUSZADIK SZÁZAD: Ormos Ede.
IRODALOMTÖRTÉNET: Osváth Béla.
JEL+IGE: Balácsi László, Kelemen Miklós.
JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY: Ormos Ede.
JÓ PAJTÁS: Bedő Béla.
KAPU: Tatár József.
KARIKÁS: Ormos Ede.
KERESZTÉNY MAGVETŐ: Buzogány Áron, Derzsi Károly, Éjszaki Károly,
Husztai János, Józán Miklós, Szent-Iványi Sándor.
KÉVEKÖTÉS: Borbély Andor.
K. I. D. SZ.: Kelemen Miklós.
KISDEDNEVELŐK LAPJA: Gál Kálmán.
KORTÁRS: Osváth Béla, Sánta Ferenc.
KORUNK: Buzogány Áron.
KOSZORÚ: Éjszaki Károly.
KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY: Buzogány Áron.
KÉPES CSALÁDI LAP: Péterfy Tamás.
LANTOS MAGAZIN: Supka Géza.
LITERATURA: Orbók Attila, Supka Géza.
MAGYAR CSALÁD: Péterfy Tamás.
MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI VÁZLATOK: Kelemen Miklós.
MAGYAR FELSŐOKTATÁS: Kelemen Miklós.
MAGYAR FIGARO: Ormos Ede.
MAGYAR FÓRUM: Tatár József.
MAGYAR KÖZTÁRSASÁG: Ormos Ede.
MAGYAR NEMZET: Tatár József.
MAGYAR NŐK LAPJA: Tatár József.
MAGYAR RENDŐR: Ágoston József.
MAGYARORSZÁG: Bedő Béla.
MAGYARSÁG: Borbély Andor.
MAKÓI HÍRLAP: Ormos Ede.
NEMZETI NŐNEVELÉS: Buzogány Anna, Buzogány Áron.
NEMZETI TÁRSALKODÓ: Kelemen Lajos.
NÉPNEVELŐK LAPJA: Buzogány Anna.
NÉPTANÍTÓK LAPJA: Buzogány Áron, Gál Kálmán, József Dezső.
NÉPSZERŰ EGÉSZSÉGTAN: Barabás József.
OTTHON: Éjszaki Károly.
ORSZÁG-VILÁG: Éjszaki Károly.
ORVOSI HETILAP: Filep Aladár.
ORVOSKÉPZÉS: Filep Aladár.
ORVOSOK LAPJA: Filep Aladár.
ŐSERŐ: Ágoston József.
PAPNEVELŐ INTÉZET ÉRTESÍTŐJE: Abrudbányai János.
PÁSZTORTÚZ: Gyallay Pap Domokos, László Gyula, Orbók Attila, Szent-Iványi Sándor.
PEDAGÓGIAI PLUTARCH: Orbók Mór.
PEDAGÓGIAI ZSEBNAPTÁR: Orbók Mór.
PESTER LLOYD: Bedő Béla.
PESTI NAPLÓ: Ormos Ede.
PESTI VIGADÓ: Buzogány Áron.
REMÉNY: Botár János.
TANULÓK LAPJA: Gál Kálmán.
TELEKKÖNYV: Barabás István.
TEMESVÁRI NAPLÓ: Ormos Ede.
TERMÉSZET: Nadler Herbert.
TISZATÁJ: Osváth Béla
TÖRTÉNELMI TÁR: Odeschali Arthur.
TURISTA KÖZLÖNY: József Dezső.
SZÁZADOK: László Gyula, Odeschali Artur.
SZEDEDI JOGÁSZLAPOK: Ormos Ede.
SZÉKELYSÉG: Gyallay Pap Domokos, József Dezső, Orbók Attila.
SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY: Éjszaki Károly.
SZÉPLITERATURAI AJÁNDÉK: Kelemen Lajos.
SZÍNHÁZTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ: Osváth Béla.
TORDAI EMKE EMLÉKKÖNYV: Borbély Sándor.
ÚJ ÍRÁS: Sánta Ferenc.
ÚJ NEMZEDÉK: Borbély Andor.
ÚJSÁG: Borbély Andor.
ÚJVILÁG: Bedő Béla.
ÚJ SZÁNTÁS: Osváth Béla.
URÁNIA: József Dezső, Kelemen Lajos.
VALÓSÁG: Osváth Béla.
VÁSÁRHELY ÉS VIDÉKE: Ormos Ede.
VÁSÁRHELYI SZÓ: Osváth Béla.
VIDÉKI KÖLTŐK ALBUMA: Péterfy Tamás.
VIHARSAROK: Osváth Béla.
VILÁGOSSÁG: Supka Géza.
UNITÁRIUS EGYHÁZ: Abrudbányai János, Borbély Sándor, Csiki Gábor, Gálffy Ferenc.
UNITÁRIUS ÉLET: ifj. Bartók Béla, dr. Ferencz József, Husztai János, Kelemen Miklós, László Gyula, Nyiredy Szabolcs, Szász János.
UNITÁRIUS KIS KÖNYVTÁR: Derzsi Károly.
UNITÁRIUS ÉVKÖNYV: Bíró Lajos, Csiki Gábor.
UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ: Ágoston József, Bíró Lajos, Borbély Andor, Botár Imre, Buzogány Anna, Csiki Gábor, Enyedi Róbertné, dr. Ferencz József, Hajdú Henrik, Józán Miklós, Rubin Péter, Veress Pál, Zsakó István.
UNITÁRIUS KÖZLÖNY: Bedő Albert, Borbély Sándor, Szent-Iványi Sándor.
UNITÁRIUS NAPTÁR: Abrudbányai János, Austerlitz Vilmos.

Kelemen Miklós